

Covid-19: ...i quan va despertar, l'estat-nació encara hi era

En cas d'emergència, totes les sobiraniaes compartides i estructures 'supra' o 'sub' estatals són descartables

La ministra espanyola de Defensa, Margarita Robles, anunciant el desplegament de la Unidad Militar de Emergencias (UME). | Pool Moncloa / Borja Puig de la Bellacasa.

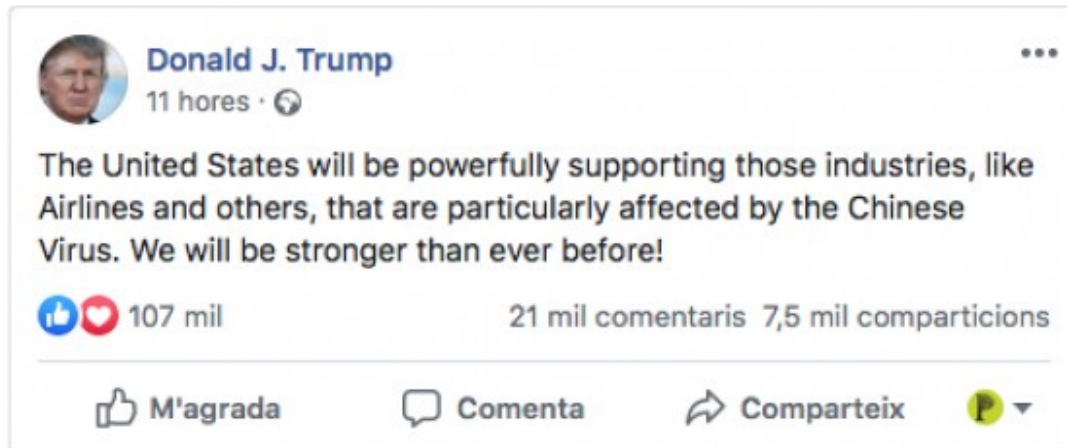
Aquests dies cal escoltar -i finançar- els professionals sanitaris i els investigadors en epidèmies, biologia o medicina. Allò prioritari és salvar vides i vèncer el virus. Tanmateix, en aquest context, les Ciències Socials també són útils per reflexionar sobre com es governa la situació, **quins són els patrons de comportament social i polític o quin serà l'impacte d'aquesta crisi en la cultura política de la població**. El que vull destacar en aquest article és el redescobriments de l'estat-nació en temps del coronavirus. L'estat -ridiculitzat com un artefacte del segle XIX- i la nació -repudiada com una construcció identitària en temps de cosmopolitisme- ressurgeixen amb força. La gestió de la crisi per part del govern de Pedro Sánchez n'és el més clar exemple. Però no només.

D'una banda, **fa molts anys que intel·lectuals i acadèmics d'arreu del món decreten la mort de l'estat-nació**. Aquest es veuria assetjat per dalt -la Unió Europea, les empreses multinacionals, les organitzacions transnacionals- i per baix -paper creixent de les ciutats i de les regions. D'altres simplement descriuen un estat més *prim*, parlant més de transformació que de defunció, però en tot cas relegant les seves tasques a la mera regulació de processos i deixant l'execució de les polítiques a tercers -el que s'anomena 'model de governança'. **Amb la crisi del coronavirus, però, es rescata la definició clàssica de l'estat weberianà** que molta gent tenia oblidada: la del posseïdor del monopoli de la violència -o de la coacció- legítima.

L'actual situació de pandèmia ha despertat a tots els *Leviathan* a través de la decretació de situacions d'alarma o d'emergència. **L'estat-nació, menystingut per tothom, està demostrant una capacitat notable de control de la població i de sobirania interna**. I el que és més rellevant: **els actors que desafiaven la seva pròpia existència es troben desapareguts en combat**. Malgrat la idea compartida que cada país per si sol no pot fer front a una pandèmia

Pensem.

global, no hi ha hagut una cessió de sobirania cap amunt -més enllà de certs mecanismes de coordinació entre estats. El totpoderós mercat també és l'objectiu d'alguns governs, *a priori* conservadors -com França o Alemanya-, que ja han amenaçat amb nacionalitzacions i control públic de l'economia si és necessari. I pel que fa a les unitats subestats, també hem vist com en el cas espanyol les autoritats centrals s'han erigit com a comandament únic per fer front a l'epidèmia, deixant en paper mullat les idees de descentralització i sobirania compartides amb les comunitats autònomes.

El president dels EUA, Donald Trump, identificant el Covid-19 com a 'virus xinès'.

Estretament lligat a l'estat, l'altre element que reapareix amb força és el de nació. **La retòrica patriòtica és una constant en els discursos de pràcticament tots els líders mundials.** Des de les revolucions liberals del s.XVIII, la font de legitimitat de l'estat modern -i per tant, el que explica la lleialtat de la ciutadania al comandament polític- és la nació. Aquest és un factor molt important si el que es persegueix és que la població confii en el govern del seu país i accepti les mesures draconianes per combatre el coronavirus. Protegir a la "nostra" gent, fer-ho "units" o destacar com d'extraordinari és el "nostre" país davant de les dificultats són **recursos de nacionalisme banal àmpliament utilitzats aquests dies.** A Espanya, però, hem copsat també els límits de la retòrica patriòtica en estats multinacionals, on l'apel·lació única a la nació majoritària, en aquest cas l'espanyola, pot comportar problemes de coordinació i de lleialtats en regions amb un sentiment nacional diferenciat.

El president de la República francesa, Emmanuel Macron, proclama: «La France unie, c'est notre meilleur atout dans la période troublée par le Covid-19 que nous traversons. Nous tiendrons. Tous ensemble.»
Foto: Élysée.

En tot cas, **segueix ben viva l'assumpció que vivim en un món de nacions i que cadascuna d'elles té el dret a autodeterminar-se.** Només així s'entén que, segons la ministra Margarita Robles, no existeixin territoris-regions (com Madrid o Barcelona, que s'han de sotmetre a les mateixes mesures i a la mateixa autoritat) però sí territoris-països (com Espanya o Portugal, que poden prendre mesures diferents i que han d'estar regides per autoritats diferents). És evident que aquesta consideració és política i no mèdica, doncs si el virus no entén de territoris-regions, tampoc no entén de territoris-països. Malgrat aquestes anècdotes, allò que queda clar és el reforçament del binomi estat-nació en temps de crisi: la nació segueix sent un factor de mobilització i legitimació del poder polític, mentre que **l'estat segueix sent el sobirà indiscutible, posseïdor del monopoli de la coacció.** Això té, com a mínim, dues implicacions rellevants de cares al món post-coronavirus.

La primera, que **totes les construccions ideològiques i institucionals que havien de superar l'estat-nació no passen la 'prova del cotó' de la pandèmia.** En cas d'emergència, totes les sobiranes compartides i estructures supra o sub estatals apareixen o bé com a complement o bé com a concessió de l'estat, descartables si aquest així ho decreta. Això dóna la raó a aquells acadèmics que, en franca minoria, segueixen reivindicant la centralitat de l'estat-nació en l'era de la globalització. D'altra banda, però, els pensadors més *globalistes* afegeixen un argument més en suport d'una tesi que, com hem vist, és més normativa que empírica: davant de problemes globals, governança global. Mai sabrem què hauria passat si, en comptes d'abordar el coronavirus cadascú pel seu compte, s'hagués posat en marxa un pla a nivell mundial, o com a mínim a escala europea. Però la intuïció ens diu que no hagués estat sobrer. De moment, però, l'ensenyança de tot plegat s'assembla al famós microconte que Augusto Monterroso va publicar farà més de seixanta anys: "Quan va despertar, l'estat-nació encara hi era."

Per saber-ne més:

Benz, A. (2010). *El Estado moderno. Fundamentos de su análisis político*. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales.

Billig, M. (1995). *Banal nationalism*. London: SAGE.

Marsh, Smith i Hothi (2006). Globalization and the state. A Hay, Lister i Marsh, *The state* (pp. 172-189). New York: Palgrave.

Ozkirimli, U. (2017). *Theories of nationalism: a critical introduction*. London: Palgrave.

Smith, A (1995). *Nations and nationalism in a global era*. Oxford: Polity Press.

Més reflexions a Pensem.cat: